

Portrett

Kvinno-direktør: Norden har ikke råd til at undvære ligestilling

Nyhet

Stefan Löfven (S): Sverige skal være et globalt forbilde

Leder

Leder: En garanti for fremtiden?

Nyhet

Tre fall i EU-domstolen som kan få nordiska konsekvenser

14. Oktober 2014

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 7/2014

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 7/2014

Tema: Ungdomsarbeidsløsheten - lysner det?

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

REDAKTØR-
ANSVAR

Innhold

Leder: En garanti for fremtiden?	3
Blir det fler jobb når antalet unga minskar?	4
Ungdomsgarantin inføres i hela EU.....	6
Läringsavtal populære inom finska skogsindustrin	
Danmark styrker erhvervsuddannelserne	10
Norske arbeidsgivarorganisationen Virke vill ha fler läringar.....	12
Svenska kommuner tar grep mot ungdomsarbetslösheten	15
Kvinno-direktør: Norden har ikke råd til at undvære ligestilling.....	18
Samfunnsviterne må vise veien ut av krisen	20
Tre fall i EU-domstolen som kan få nordiske konsekvenser	23
Stefan Löfven (S): Sverige skal være et globalt forbilde.....	25
Direkte fra Nuuk: Et spørsmål om troværdighet	27

Leder: En garanti for fremtiden?

Danmark har færre unge som ikke er i praksis, jobb eller utdanning, enn Sverige. Hvorfor lykkes de bedre? Mens Europa ser til den finske ungdomsgarantien, har Arbeidsliv i Norden snakket med unge i Norden om deres erfaringer, og sett på hvordan landene lykkes i sine satsinger. I fokus står yrkesutdanninger, lærlingordninger og praksisplasser.

LEDER

14.10.2014

AV BERIT KVAM

Vi har visst det lenge, men nå gjelder det mer enn noensinne å inkludere ungdom. Ikke minst med tanke på de unge selv, for at de ikke skal bli stående utenfor, men også av hensyn til oss andre. Fra i år, sier OECD, blir det færre som kommer inn i arbeidsmarkedet i Europa, enn dem som går ut. Det er en utfordring det ikke er smart å overse, men ungdomsarbeidsløsheten forsvinner ikke av den grunn, viser forskere fra Storbritannia og Tyskland. Det krever politisk handlekraft.

Den italienske forskeren Maurizio Ferrera er imponert når han hører hvordan norske ungdommer hjelpes i aktivitet. Mange steder blir ungdommen bare overlatt til seg selv. Nettopp det skal ungdomsgarantien forhindre. Garantien innebærer at ungdom som ikke er i aktivitet, skal sikres jobb, praksisplass eller skole. Den finske ungdomsgarantien er en modell også vi ser nærmere på.

I Danmark sies det at Danmark yter en offentlig innsats for å følge sårbare ungdommer på vei fra grunnskole til videre utdanning på for eksempel produksjonsskoler, der undervisningen er basert på praktisk arbeid og produksjon. Men, dessverre, det er ikke nok plasser. Det vil regjeringen gjøre noe ved gjennom «erhvervsuddannelsesreformen».

I Norge er Lærlingløftet en satsing både arbeidsgivere og ungdom etterspør. Men til tross for at alle parter synes det er bra, blir satsingen for knapp; det er ikke nok plasser til å dekke behovet.

Sverige har lenge hatt Nordens høyeste ungdomsledighet uten å lykkes å gjøre noe med det. Nå er dette jobb nummer én for den nye regjeringen. Vi har vært i Nord-Sverige og erfart hvordan «svenske kommuner tar grep om ungdomsarbeidsløsheten».

Et gjennomgående trekk i Norden synes å være at satsingene på ungdommens fremtid blir for puslete.

Kunnskapen om hva som må til for at flere unge skal klare overgangen til arbeidslivet er der: nok praksisplasser, individuell tilnærming og hjelp som svarer til den enkeltes behov, og gjerne en mentor i en vanskelig overgang. Det kan høres råflott ut: at hver enkelt ungdom skal få den hjelpen han eller hun trenger, men det kan være dette som gjør garantien for fremtiden til en suksess.

Blir det fler jobb när antalet unga minskar?

När arbetskraften åldras och det blir färre ungdomar i yrkesverksam ålder ökar chansen för dem att få jobb. Men effekten är inte tillräckligt stark för att politikerna ska kunna luta sig tillbaka. Det behövs kraftfulla åtgärder för att bekämpa ungdomsarbetslösheten. En ökad satsning på lärlingar är en väg att gå.

TEMA

14.10.2014

TEXT: BJÖRN LINDAHL

Den tyska förbundskanslern Angela Merkel har sagt att ”ungdomsarbetslösheten är kanske det mest akuta problemet för Europa i dagsläget”. Hennes eget lands ungdomsarbetslöshet på 7,9 procent ligger emellertid långt under genomsnittet i EU, som är 21,9 procent.

I Norden var ungdomsarbetslösheten under andra kvartalet i år enligt OECD:s statistik som följer:

Land	Ungdomsarbetslöshet %
Danmark	12,6
Finland	19,7
Island	6,9
Norge	7,4
Sverige	23,5

2014 innebär en vändpunkt för den europeiska arbetsmarknaden. Enligt OECD är det i år som andelen i yrkesverksam ålder (15-64 år) börjar minska inom EU. Under de kommande 20 åren kommer antalet personer i yrkesverksam ålder i de 28 medlemsländerna att minska med 6,5 procent, eller med 21,7 miljoner människor.

Hur snabbt arbetskraften åldras varierar. I länder som Tyskland har arbetskraften redan börjat krympa. I Norden är det Finland som har den äldsta befolkningen.

Migrationen komplicerar

Det som komplicerar räknestycket är hur migrationen påverkar antalet personer i yrkesverksam ålder. Mellan år 2000 och 2010 så stod invandringen för 70 procent av ökningen i arbetskraften inom EU.

Men även om invandringen fortsätter kommer de som är i yrkesverksam ålder att minska. Frågan är hur ungdomsarbetslösheten påverkas när det blir färre ungdomar.

Två forskare som har studerat hur sysselsättningen påverkas av hur stora ungdomsgruppen (eller kohorten som en årsklass ofta kallas inom demografin) är John Mofatt på Durham University i Storbritannien och Duncan Roth på Philipps-Universität Marburg i Tyskland.

Eftersom ungdomsarbetslösheten varierar i Europa har de sett på om det finns någon korrelation med hur stora ungdomskohorterna i respektive land är.

Problemet försvinner inte av sig själv

Den slutsats de drar är att individer i större kohorter har en större sannolikhet för att bli arbetslösa och att effekten är störst om man gör analysen på regional nivå. Men de varnar ändå politikerna från att tro att problemet med ungdomsarbetslöshet löser sig själv:

- Även om krympande ungdomskohorter potentiellt innebär en förbättring av den nuvarande situationen med ungdomsarbetslöshet, så går det inte att förlita sig på det, isolerat sätt. Andra förändringar i makroekonomin är av större vikt, skriver de två forskarna.

De fann att risken för att bli arbetslös för ungdom var dubbelt så stor om arbetslösheten i landet ökade med en procentenhet, än om ungdomsgruppens storlek ökade med en viss standardiserad enhet.

Ungdomsarbetslösheten förklaras ofta med att ungdomarnas produktivitet understiger den lägsta avtalade lönen. För en arbetsgivare lönar det sig därför inte att anställa en ungdom, det kostar mer än det smakar.

För att förändra situationen kan man ändra lönenivån för ungdomar, men det väcker ofta motstånd hos de äldre ar-

betstagarna. Risken är att lönenivån inom ett yrke minskar generellt om det införs speciella ungdomslöner.

Tillfälliga jobb en fälla

Eftersom det främsta skälet till att ungdomarnas produktivitet är lägre är att de saknar arbetslivserfarenhet. Att ta tillfälliga jobb är ingen säker väg in på arbetsmarknaden:

- Tillfälliga kontrakt anses ofta vara ett steg på vägen till en mer stabil sysselsättning för de som har begränsade kvalifikationer och erfarenhet, men realiteten är att många ungdomar med låga kvalifikationen blir inlåsta i sådana jobb eller lämnar arbetsmarknaden helt och hållet. Det gäller speciellt kvinnor, skriver OECD och ILO i en gemensam rapport (Promoting better labour market outcomes for youth).

De viktigaste sätten att bekämpa arbetslösheten är enligt de två organisationerna:

- Öka efterfrågan och skapandet av nya jobb
- Upprätthålla aktiva arbetsmarknadsåtgärder
- Stärka yrkesskolorna
- Utöka antalet lärlingsplatser

I Europa har dessa åtgärder samlats i ett gemensamt paket, en ungdomsgaranti. Den ger alla ungdomar upp till 25 års ålder en rätt till sysselsättning, vidareutbildning, lärlings- eller traineep plats inom fyra månader efter att de avslutat sin utbildning eller blivit arbetslösa.

Därför har det satts ett allt större fokus på yrkesskolor och lärlingssystem, i såväl EU som Norden.

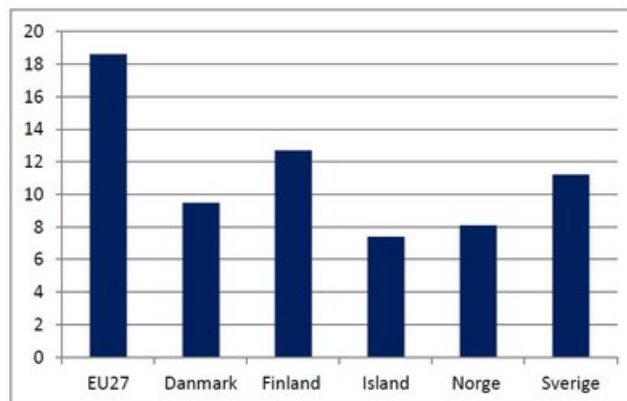
Lägre lön mot utbildning

Ett sätt att hjälpa unga är att de i utbyte mot lägre löner får en utbildning på arbetsplatsen, som gör att de lättare kommer in på arbetsmarknaden.

Trots att detta verkar vara ett sätt som både ger arbetsgivarna och ungdomar fördelar är det en relativt sällsynt företeelse i Sverige. Bara 3,5 procent av ungdomarna, eller 7 900 personer, är anställda på utbildningsavtal i Sverige. Tas de minsta företagen med kan antalet vara något högre, 8 000 – 16 000, enligt en rapport som Konjunkturinstitutet gjort.

- Att det är så få som är lärlingar i Sverige är en del av förklaringen till att ungdomsarbetslösheten är så hög i Sverige. Eftersom lärlingar klassas som sysselsatta blir ungdomsarbetslösheten mindre än i Danmark, som har ett väl utbyggt lärlingssystem, säger Åsa Olli Segendorf, på Konjunkturinstitutet.

Ser man på gruppen ungdomar som varken är sysselsatta, utbildar sig, eller har lärlingsplats, är skillnaden mellan de nordiska länderna mindre:

Varken i utbildning eller i sysselsättning (NEET), 20–24 år, 2012. Eurostat

Enligt OECD är NEET-statistiken ett bättre mått på hur drabbade ungdomarna är än arbetslöshetsstatistiken. Talet för Danmark visar en förbättring, enligt helt färsk statistik från EU:s Employment Performance Monitor för 2013, där andelen minskat till sex procent.

Trots att yrkesskolorna och lärlingssystemen är så viktiga för att ge ungdomar jobb så har denna del av utbildningssystemet i många länder undervärderats och överskuggats av högskolor och universitet.

- Yrkesutbildningen I dessa länder ses ofta som andrahandsval med låg status, där undervisningen sker i klassrumsbaserade program för akademiskt svaga elever, fränkopplade från arbetsgivarnas behov och oftast begränsade till traditionella ämnen, skriver ILO och OECD.

För att få bukt på ungdomsarbetslösheten behövs det därför också en rejäl förbättring av yrkesskolornas anseende.

Finska Mediakypylä tar emot 34-36 arbetslösa ungdomar för fem månader i taget. De får bland annat arbeta med ljud och bild, som videodokumentärer.

Ungdomsgarantin införs i hela EU

Finland och Österrike står som föredömen när EU utvecklar nya sätt att stöda ungdomar som riskerar att bli arbetslösa. Den finländska ungdomsgarantin innebär att alla får jobb, lärlingsplats eller studieplats inom tre månader och den långsiktiga ungdomsarbetslösheten i landet är den lägsta i EU.

TEMA

14.10.2014

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN, FOTO CATA PORTIN

I september träffades experter från EU:s medlemsstater i Helsingfors för att titta på hur Finland genomfört ungdomsgarantin.

- Finland är ett föredöme på detta område och för andra regeringar kan det vara intressant att se på vissa delar av det

finländska systemet som de kan ta till sig i sina egna länder, sade Europakommissionären László Andor inför mötet.

Genom den finländska ungdomsgarantin ska ungdomar i åldrarna 16-29 år aktiveras inom tre månader efter att de slutat grundskolan eller blivit arbetslösa. Nu har 28 medlemslän-

der lämnat in egna genomförandeplaner för ungdomsgarantin och mer information på kommissionens hemsida.

Gjorde ett misstag

För att se hur övergången från skola till arbete i praktiken sköts besöker Arbeidsliv i Norden en av 250 så kallade ungdomsverkstäder i landet Mediakylpylä. Dess arbetsutrymmen och studion finns inhysta i en yrkesskola i norra Helsingfors.

- Jag blev student i våras, men efter det gjorde jag inget alls och det var säkert ett litet misstag, säger en självkritisk Nicolas Harju, 20, som bekantar sig med audioteknik vid ungdomsverkstaden Mediakylpylä i Helsingfors.

Samma morgon har han dragit en entimmes direktsändning i närradion med levande rapartister i studion, samhällskritik rapmusik för att vara mer exakt. Det gick bra och kompisarna gratulerar honom.

Nu söker han för att komma in på en utbildning som börjar i januari och har skickat sina papper till fem olika yrkeshögskolor. Det är ett kriterium för att få vara med i verkstaden, att man har en framtidsplan.

Bredvid sig har han Anu-Maarit Ikola, 23 år gammal, som är utbildad medieassistent och dessutom student, men hon hittar inget jobb. Hon blev besviken och insåg ganska snart att det inte finns jobb i mediebranschen.

Nu gör hon arbetspraktik som assisterande ledare vid ungdomsverkstaden och en expert på ungdomsgarantin.

- Idén med den är att hjälpa ungdomar som riskerar att slås ut. För mig är det lite problematiskt eftersom man måste vara arbetslös och inte ha någon utbildning.

Anu-Marit Ikola funderar på att byta bransch och utbilda sig till ungdomsledare i stället.

Spelutvecklare

Ida Liina Laine, 20 år, är visuellt begåvad och satsar på ett jobb där hon får utveckla och göra digitala spel. Det var via frivilligarbete för Röda Korset och Arbetskraftsbyrån som hon slutligen hamnade på Mediakylpylä.

- Jag gick på en folkhögskola ett år och där förstod jag vad det är jag vill göra, att få börja studera spelplanering, kanske studera till dataingenjör vid någon högskola.

Mediakylpylä tar emot 34-36 arbetslösa ungdomar för fem månader i taget. De får arbeta med ljud och bild, som videodokumentärer, animationer eller tryckta produkter som broschyrer och tidskrifter. Jouko Salonen, leder verkstaden och har en bakgrund i reklam- och tryckeribranschen. Han säger att kraven på ungdomarna är låga för många dras med mentala problem och går regelbundet i psykoterapi.

- Det enda jag kräver är att de kommer hit, även om de kommer lite sent.

Huvudsaken är att de som deltar lär sig vad det innebär att ha ett regelbundet liv och arbeta professionellt.

Svårt för de yngsta

Hans förhoppning är att ungdomarna redan kommit vidare innan fem månader gått. Många av ungdomarna börjar yrkesskolan i samma hus. Hans erfarenheter visar att de allra yngsta från 16 år och uppåt har det svårare med disciplinen än kompisar som är några år äldre.

- De yngsta bara trycks in någonstans och det blir mycket avhopp.

Samtliga tre säger att de gärna går till verkstaden.

- I gymnasiet var det lite som att, äh, det är måndag morgon. Men hit kommer jag för att spela piano och sen fortsätter jag hemma, säger Nicolas.

Ingen av de tre verkar i mina ögon riskera utslagning, men Nicolas förklarar att många ungdomar är rädda för framtiden, för att bli vuxna. Anu fyller i med att säga att alla inte klarar av att hantera sina liv.

- De har ingen kontroll och vet inte alls vart de vill komma i livet. Här i huvudstadsregionen finns det dessutom så otroligt många alternativ. Redan i högstadiet ska man fatta beslut om sin framtid fast det klarar först vid tjugoförårsåldern.

Helsingfors stad har en hel uppsättning av olika ungdomsverkstäder, från arbete med trä och metall till kaféer, sömnad och mediepraktik.

- Här får man kunskap, men ingen officiellt utbildning. Fast det ser ju bättre ut i CV:n om man gjort det här, säger Nicolas.

Viktigt projekt

Ungdomsgarantin är ett av den nuvarande regeringens viktigaste projekt och är avsett att stärka sysselsättning och utbildning för ungdomar och att motverka utslagning. I riksdagen har oppositionen ifrågasatt om det nya systemet, som trädde i kraft vid årsskiftet, verkligen fungerar. Var tionde person mellan 16 och 24 år går i dag arbetslös, det vill säga varken studerar eller jobbar. Ungdomsarbetslösheten har ökat med 50 procent sedan systemet togs i bruk, men där inverkar den snabbt fallande ekonomiska konjunkturen.

Många utanför

Folk som arbetar med utslagna ungdomar ute på fältet konstaterar också att de svåraste fallen inte sköts och att den rehabilitering som utlovats av regeringen fortfarande dröjer. Det går inte att ställa krav på att utslagna ungdomar ska ha en färdig plan för sina liv, menar experterna. En av dem är

Ulla Nord som drar ett projekt för att motverka utslagning vid Diakonissanstalten i Helsingfors. Hon anser att det förebyggande arbetet borde börja redan i högstadiet, eftersom det är där problemen ofta uppstår, som mobbning. Allt fler ungdomar lämnar grundskolan utan avgångsbetyg, i Helsingfors var andelen 15 procent i fjol och av dem som klarar tröskeln har ännu fler så låga vitsord att de inte klarar sig i konkurrensen.

- Ungdomsgarantin tar inte i beaktande individuella faktorer, den är samma för alla.

Ett tecken på att något är fel är att så många avbryter sin yrkesutbildning. Och ungdomsverkstäder kräver en viss nivå av funktionsduglighet så att ungdomar orkar vara där fem dagar i veckan. För de svårast utsatta handlar utmaningen först och främst att överhuvud taget lära sig hantera sin vardag och sociala situationer och där väntar hon fortfarande på en insats från staten.

Lärlingsavtal populära inom finska skogsindustrin

Allt fler finländska ungdomar verkar finna vägen till industrijobb via lärlingsavtal. Under senare år har skogsindustrin ersatt sina egna traditionella läroanstalter med andra former av utbildning och programmen är populära. Till skogsjätten UPM:s lärlingsavtalsprogram sökte i våras 1400 ungdomar 39 läroavtalsplatser och under höstens runda var 900 intresserade av 50 platser.

TEMA

14.10.2014

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN

- De första erfarenheterna av utbildningsprogrammet är väldigt positiva och vi går vidare som planerat, säger personalkhefen Kai Latvala som svarar för UPM:s två år långa program.

Som bäst går han och kollegerna igenom ansökningarna och kallar in de mest lovande, flera hundra kandidater, för intervju. Det är en massiv process som ska få ta tid.

- Vår modell skiljer sig från andras, det är koncept vi tänkt ut från början till slut och är inget som vi gör tillfälligt för bara ett år.

Han säger att skogsbranschens offentliga bild kanske inte är den bästa, men på bruksorterna upplevs fabrikerna som bra arbetsgivare och branschen som en där framtidsutsikterna är goda. Detta avspeglas också i antalet sökande.

Konkurrenten Stora Enso har också fått uppleva att intresset för lärlingsavtalsplatserna är stort, men bolaget har inget systematiskt program utan intagning sker efter behov.

Unga saknas

Skogsindustrin dras med en sned åldersstruktur och de senaste årens hårda saneringar har inneburit att en yngre generation av fabriksarbetare saknas.

Ungdomarna lockas av möjligheterna till gå i lära som ger lön under inskolningen och den vägen skaffa sig ett yrke. Latvala säger att målet är att anställa alla som håller måttet.

I ett större perspektiv visar erfarenheterna att arbetsanpassad yrkesutbildning leder till lägre ungdomsarbetslöshet. I Finland är lärlingsavtal ändå relativt ovanliga och omfattar bara några hundra ungdomar årligen, framför allt dem som redan har arbetserfarenhet. Det är en utbildningsform som

kräver en stor insats från arbetsgivarens sida samt att ungdomarna är motiverade och självgående. Inte ens statliga lönebidrag har hjälpt upp situationen, men nu kanske något håller på att hända i Finland.

Danmark styrker erhvervsuddannelserne

Få danske unge står udenfor arbejdsmarkedet. Bedre erhvervsuddannelser skal sikre endnu flere uddannelse og job.

TEMA

14.10.2014

TEKST: MARIE PREISLER

Danmark er bedre end de fleste andre lande i Europa til at forhindre, at unge bliver parkeret uden for arbejdsmarkedet. Seks procent af danske unge mellem 15 og 24 år er hverken i beskæftigelse, uddannelse eller praktik, og det placerer Danmark på en flot tredjeplads i EU.

Kun to EU-lande - Luxemburg og Holland - har en lavere andel af unge uden for skolesystem og arbejdsmarked, og i EU som helhed er andelen langt højere. Gennemsnitligt 13 procent af EU's unge er hverken i job eller uddannelse, og i lande som Italien, Bulgarien og Grækenland står det værst til. Her er mere end hver femte ung hverken i job eller uddannelse.

Det viser en opgørelse i Samspil.info, et nyhedsbrev om beskæftigelse fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, der hører under Beskæftigelsesministeriet.

At så relativt få danske unge står uden job, uddannelse eller praktik hænger sammen med, at arbejdsløsheden i Danmark er lav i europæisk sammenhæng, men det skyldes også, at unges barrierer for at komme ind på arbejdsmarkedet er mindre i Danmark end i mange andre EU-lande, vurderer en af Danmarks førende arbejdsmarkedsforskere, Per Kongshøj Madsen, der er professor ved Institut for Statskundskab ved Aalborg Universitet.

Han peger på, at Danmark ydes en aktiv offentlig indsats for at følge sårbare unge på vej fra grundskole til videre uddannelse på eksempelvis produktionsskoler, hvor undervisningen er baseret på praktisk arbejde og produktion. Samtidig har Danmark stærk dansk tradition for, at unge under uddannelse har tilknytning til arbejdsmarkedet:

- Mange ungdomsuddannelser er praksisorienterede med praktikperioder ude på virksomhederne, og unge arbejder ofte under uddannelse. Dermed opnår de unge en tidlig indføling med arbejdslivet, udtaler han til Samspil.info.

Reform skal give bedre erhvervsuddannelser

De danske erhvervsuddannelser og de indbyggede praktikperioder har imidlertid været under skarp kritik i mange år, blandt andet fordi en del studerende ikke kan få praktikplads

på en virksomhed, hvilket ellers er et centralt element i uddannelsen. Hver tiende må nøjes med såkaldt skolepraktik, hvilket ikke giver samme erhvervs erfaring, og nogle elever kan slet ikke få praktikplads.

Det vil regeringen nu ændre på. Et bredt flertal i Folketingets aftalte i februar 2014 en omfattende reform af erhvervsuddannelserne. Reformen træder i kraft efter sommerferien i 2015 og vil indebære en række opstramninger og kvalitetsforbedringer på erhvervsuddannelserne. Blandt andet indføres der adgangskrav, flere undervisningstimer, styrket efteruddannelse af lærerne, og der skal ske en øget indsats for at skaffe eleverne praktikplads.

Undervisningsministeriet har som led i erhvervsuddannelsesreformen ansat læringskonsulenter, der skal rådgive de erhvervsskoler med lavest undervisningskvalitet og sprede viden og metoder til kompetenceudvikling mellem landets erhvervsskoler.

Indsats for flere praktikpladser

I skoleåret 2014-2015 er 80.000 danske unge i gang med et hovedforløb til en erhvervsuddannelse. Heraf har ni ud af ti en uddannelsesaftale med en arbejdsgiver. Resten – det vil sige hver tiende elev – må indtil videre nøjes med skolepraktik. Brugen af skolepraktik er voksende, fordi det kniber med at skaffe de unge praktik på rigtige arbejdspladser, og selv skolepraktikpladser har der været mangel på.

Regeringen forventer, at reformen generelt vil styrke øge virksomhedernes interesse i at etablere praktikpladser, fordi uddannelsen bliver bedre og eleverne dermed mere kvalificerede, afklarede og motiverede og dermed mere attraktive for de virksomheder, som overvejer at tage en elev. Erhvervsskolerne skal også blive bedre til at hjælpe eleverne til en praktikplads, landets kommuner har forpligtet sig til oprette flere praktikpladser i kommunerne, og der vil blive etableret flere skolepraktikpladser.

Brug for dygtige faglærte i fremtiden

Undervisningsminister Christine Antorini (Socialdemokraterne) har motiveret reformen af erhvervsuddannelserne med, at danske unge skal være bedst både bag skrivebordet og drejebænken:

- Nogle tror, at vi danskere er så kloge, at vi kan undvære hænderne og nøjes med at bruge hovedet. Det er ikke rigtigt. Danmark er både et videns- og et produktionsland. Derfor får Danmarks erhvervsuddannelser nu et kæmpe løft, så vi får endnu dygtigere faglærte til fremtiden.

Hun ser det som helt nødvendigt, at mange flere unge søger ind og gennemfører en af de i alt 107 erhvervsuddannelser og får de kvalifikationer, som arbejdsmarkedet forudsætter.

- De ældre og de syge skal hjælpes af de mest kompetente sosu-hænder. Industriens højteknologiske maskiner skal styres og betjenes af de dygtigste procesoperatører. Bygninger, broer og veje skal bygges af de mest kompetente murere og konstruktører, erklærer ministeren i ministerets omtale af den kommende reform.

Norska arbetsgivarorganisationen Virke vill ha fler lärlingar

Det är svårt att hitta en bättre förebild för lärlingar än Henrik Tanum. Han bubblar av entusiasm och arbetsvilja. Just nu är han också den norska arbetsgivarorganisationen Virkes ansikte utåt, eftersom han lär sig vad det innebär att sitta i receptionen.

TEMA

14.10.2014

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

- Jag tycker att det är både kul och utmanande här på Virke. På skolan kan man lära sig yrket, men man får inte praktisera det man lär sig. Efter ett år här känner jag fortfarande att jag lär mig nya saker varje dag och har en personlig utveckling, säger han.

Han har redan intervjuats flera gånger i olika medier eftersom Virke hör till de organisationer som satsat mest helhjärtat på den kampanj som fackförbunden, arbetsgivarna och regeringen drog igång i december i fjol, som kallas "Lärlingloftet". Målet är att öka antalet lärlingsplatser med 20 procent innan utgången av 2015, jämfört med hur många det fanns vid utgången av 2011.

Lärlingloftet är en del av det samhällskontrakt som ingicks mellan regeringen och arbetslivets parter i april 2012 för att gemensamt arbeta för att öka statusen till yrkesutbildningen och för att fler ska motiveras till att avsluta den.

För även om Henrik Tanum är entusiastisk så har alla de nordiska länderna problem med sin yrkesutbildning. Problemet sammanfattades nyligen så här i en nordisk utredning:

"Man lockar inte resursstarka och ambitiösa studerande genom att marknadsföra utbildningar mot studiesvaga grupper och man ökar inte heller utbildningens status."

Skoltrötta ungdomar

Lite brutalt uttryckt så sliter yrkesskolorna med en image om att det är en plats där man placerar skoltrötta ungdomar och inte en karriärväg för att utbilda sig till ett attraktivt yrke. Därför har många av de stora verksamheterna etablerat sina egna internutbildningar. Det finns Kiwiskolor, Hennes & Mauritz-skolor, Clas Ohlson-skolor och ICA-skolor.

- Vi är inte ens i närheten av att nå målet om 20 procent fler lärlingsplatser, erkänner Marianne Westbye, som är koordinator för Samfunnskontraktet på det norska Utdanningsdirektoratet.

- Men vi hoppas på ketchup-effekten, att det blir många fler mot slutet av perioden. Det tar tid att ändra attityder, säger hon.

En regional satsning har gjorts i Østfold fylke, som tidigare var bland de sämsta i landet i förhållande till antal lärlingsplatser. Ett hundratal nya platser har upprättats där.

Arbetsgivarorganisationen Virke, som har 18 000 medlemsföretag i många olika sektorer av det norska näringslivet, märker emellertid av ett ökat intresse från företagens sida.

- 73 procent av våra verksamheter efterlyser olika former av kompetens som man inte lär sig på skolan, som entreprenörskap, initiativförmåga och handlingskraft. Det är sådant som man lär sig på arbetsplatsen, säger Anne K. Eggen Lervik, som har ansvaret för yrkesutbildning inom Virke.

Egen karriärväg

- Vi måste jobba med omdömet så att det blir attraktivt att välja yrkesskolan och att det blir en karriärväg. De som väljer den idag är väldigt nöjda med sitt val och får uppleva mycket intressant.

För att göra yrkesutbildningen mer attraktiv tror Virke på att de behöver göras ändringar på tre områden. Lika många pilotprojekt har därför upprättats.

- Det behövs mer växling mellan studier och arbete. Den norska modellen är två år på skolbänken, följt av två år som lärling i en.
- Internutbildningen på verksamheterna bör inlemmas i yrkesutbildningen.
- Lärarna i yrkesskolorna bör hospitera mer i verksamheterna.

- Det tar för lång tid innan eleverna kommer ut om lärlingar. Det är det som ger motivationen, säger Anne K. Eggen Lervik.

Henrik Tanum håller med. Skillnaden mot att sitta på skolbänken beskriver han som att han mognats snabbare, än när man bara umgås hela dagen med jämnåriga. Att som 17-åring flytta från Larvik, där han växte upp, till Oslo, har säkert också bidragit till det.

Fler möjligheter till vidareutbildning

- Virke vill att yrkesutbildningarna ska bli mer erkända. Det måste skapas fler karriärvägar, där yrkesskolan ger kompetens till att studera på högskolan. Vi kallar det för y-vägen till högre utbildning. Det innebär till exempel att en elektriker kan studera vidare och bli elektroingenjör, säger Anne K. Eggen Lervik.

- Det har också upprättats y-vägar inom försäljning, kontor och turism för 6-7 år sedan, så att man t ex kan ta en bachelor i service management, men det är inte tillräckligt många som vet att den möjligheten finns.

För Henrik Tanum är valet att gå direkt ut i arbete efter att han är färdig med de två åren som lärling. Lönen har trappats upp från 11 000 i månaden det första året till 17 000 kronor i månaden det andra året.

- Förutom att jag är lärling jobbar jag extra som telefonförsäljare på Aftenposten med ett ansvar som gruppleadare och jag

driver också ett företag, Russepakken, med tre andra ungdomar, säger han.

I Norge sker firandet efter gymnasiet med att eleverna, som då kallas för "russ" går omkring i röda eller blå overaller. Många bildar grupper där de hyr en gammal buss och inreder den som ett rullande diskotek. Henrik och hans företag utvecklat logo och låtar för de som vill ha en egen särprägel på sitt firande.

- Det går att bli russ även i yrkesskolan, men jag har inte varit det. Men min motivation att studera vidare har inte blivit mindre. Jag tar nog en påbyggnadskurs, men först vill jag få mitt yrkescertifikat, säger Henrik.

Andreas Englund och coachen Erik Hellgren i samtal på Navigatorscentrum i Östersund.

Svenska kommuner tar grepp mot ungdomsarbetslösheten

De senaste sju åren har Arbetsförmedlingen fått ta över allt fler uppgifter som rör arbetsmarknadsåtgärder för unga. Men de har inte alltid måktat med, vilket inneburit att kommunerna blivit en allt viktigare aktör för att få igång människor i jobb eller utbildning. En drivkraft är att kommunerna annars får kostnaderna för utanförskap i sitt knä.

TEMA

14.10.2014

TEXT OCH FOTO: GUNHILD WALLIN

”Vilka planer har du och vad vill du?” Det var frågan som mötte tjugoårige Andreas Englund, när han via Socialtjänsten kom i kontakt med Navigatorcentrum, NC, ett kom-

munalt arbetsmarknadscenter för ungdomar i Östersund i början av året.

- Jag ville att det jag skulle göra skulle ge mig erfarenheter för något jag vill arbeta med på sikt, säger Andreas Englund.

Han uttrycker respekt för arbeten inom äldreomsorg eller annan vård, men hans framtidsdrömmar såg annorlunda ut och det var dem han fick hjälp att formulera och närma sig med hjälp av NC och coachen Erik Hellgren. Praktik eller ungdomsanställningar kan ha olika syften, förklarar Erik Hellgren. Ibland är avsikten att de ska leda till vikariat eller också är det som i Andreas Englunds fall – ett sätt att ta reda på vad man kan göra i framtiden, att få lära sig mer och få erfarenhet av det yrke man kan tänka sig på sikt. Alla ungdomar, som kommer till Navigatorcentrum, oavsett om de kommer genom socialförvaltningen, arbetsförmedlingen, har hoppat av gymnasiet eller kommer på eget initiativ, skriver ett motivationsbrev. Det följer coachen upp och tillsammans arbetar de fram en lämplig praktik, utbildning, eller ungdomsanställning.

Lön förstärker ansvaret

För Andreas Englund hägrade drömmen om att bli adjunkt eller lektor i filosofi, men han var också nyfiken på politik – vad händer egentligen bakom väggarna i kommunens hus? Det vet han nu. I sex månader har han haft en ungdomsanställning på Östersunds kommun. Han har arbetat heltid, men skulle – om han velat – haft rätt att som ungdomsanställd studera 25 procent av tiden. Under tiden har han haft lön. De som får ungdomsanställningar får 75 procent av Kommunals lägstalön, vilket har inneburit 12 500 kronor i månaden.

- Det betyder väldigt mycket med lön. Det blir en form av anställning med mer ansvar. Jag blev väldigt inkluderad på jobbet och en av dem. Det var värt hur mycket som helst. Med aktivitetsersättning finns risken att man jobbar lika mycket, men inte känner sig uppskattad. Dessutom är det stor skillnad att få en lön som det går att leva på, säger Andreas Englund.

Vi sitter i ett av Navigatorscentrums hemtrevliga rum i centrala Östersund, lättillgängligt för den som vill slinka in för en kaffe eller ett samtal. På väggen hänger en världskarta med några röda prickar, som illustrerar att det också finns möjligheter för den som vill prova på ett volontärsarbete utomlands.

Ingen myndighet

Tillgänglighet och öppenhet var också några av ledorden, när Navigatorcentrum startade 2008. Det här är ingen myndighet, utan hit har alla ungdomar rätt att gå för att få stöd och hjälp att finna ut vad just han eller hon vill göra och formulera vilken slags hjälp som behövs. De kan knacka på dörren eller rekommenderas att komma hit av Socialtjänsten, Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen. Här är utgångspunkten den ungas önskan och behov och här samordnas myndigheters, kommuners, närings- och föreningslivets resurser för att så fort som möjlig hjälpa den unge till jobb, praktik eller utbildning. Det började som ett projekt finan-

sierat av socialfonden 2008, men har sedan 2012 permanentats och finansieras numera av kommunen med sju miljoner kronor per år. Efter projektets slut har även politikerna beslutat avsätta tio miljoner kronor per år för så kallade ungdomsanställningar.

- Det betyder mycket att vi inte är en myndighet, till exempel att det beslut en ungdom träffar här om utbildning eller arbete inte är kopplat till Socialtjänstens försörjningsstöd. Samtidigt måste vi också stå upp för att det finns myndigheter och att de är våra "vänner" som också kan ge stöd på vägen, säger Håkan Printz, som är chef för Navigatorcentrum och som arbetat i flera decennier med arbetslösa ungdomar.

En annan del av verksamheten är att strategiskt samarbeta med de andra aktörer som arbetar för samma målgrupp – Socialtjänsten, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Numera träffas representanterna för NC och myndigheterna var sjätte vecka i en gemensam styrgrupp.

- Det har tagit tid att skapa samverkan. Var och en sitter med sin budget och i sin slimmade organisation och det kan finnas ett motstånd mot att rucka på det. Nu har vi ökat kunskapen om varandra och fått större förståelse för varandras världar. Socialtjänsten och arbetsmarknadsinsatserna hänger ihop, säger Håkan Printz.

Bryt sönder stuprören

Han efterlyser också på nationellt plan ett tänkesätt som bryter upp de stuprörsstrukturer som finns idag.

- Stoppa in Socialtjänsten, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan under samma tak, som man till exempel har gjort genom NAV i Norge. Då hamnar alla som finns i någon form av utanförskap hos en aktör och man kan snabbare komma fram till insatser som gör nytta. Man bör också bli bättre på att räkna hem insatser, säger Håkan Printz.

Att kommunen arbetar med arbetslösa ungdomar är inte nytt. Kommunerna har till uppgift att söka upp de ungdomar som varken studerar eller arbetar och som är under 20 år. Fram till december 2007, då ungdomsgarantin infördes

fanns även de kommunala ungdomsgarantierna som innebar att kommunerna också bedrev arbetsmarknadsinsatser för ungdomar under 26 år, ett arbete som finansierades av staten. När den borgerliga alliansen flyttade ansvaret från kommunerna till Arbetsförmedlingen drogs dessa pengar in.

- Man avlödade kommunerna en av två viktiga verktyg som fanns för att jobba med ungdomar, säger Tor Hatlevoll, som arbetar med ungdomars sysselsättning på Sveriges Kommuner och Landsting, SKL.

Satsade egna pengar

Många kommuner valde då att satsa egna pengar för att driva arbetsmarknadsåtgärder. Dels har inte arbetsförmedlingen inte redskap och ansvar för ungdomar under arton år och dels innebar den så kallade 90-dagarsregeln att först efter 90 dagar skulle unga arbetslösa få aktiv hjälp av Arbetsförmedlingen. 2013 fanns ungefär 4 500 anställda som arbetade med arbetsmarknadsfrågor och kommunernas arbetsmarknadsåtgärder hade samma år cirka 110 000 deltagare, enligt utredningen "Kommunernas arbetsmarknadsstatistik". Siffrorna är en skattning och enligt rapporten ser kommunernas arbetsmarknadsåtgärder mycket olika ut.

- Många kommuner startar verksamheter för ungdomarna direkt de går ur skolan eller blir utan jobb och det finns många bra verksamheter i kommunerna, ibland också i samarbete med Arbetsförmedlingen. Kommunerna inser att de behöver erbjuda insatser direkt, annars hamnar problemen i kommunernas knä, säger Tor Hatlevoll.

Inte överens

Kommunerna och staten har inte varit överens om hur arbetsmarknadsfrågorna ska skötas och av vem. Kommunerna har i många år efterlyst en ny typ av organisation, där alla myndigheter som rör arbetslösa slås ihop och det blir en väg in för den arbetssökande. Så ser det ut i Norge genom NAV, i Danmark är verksamheten kring de arbetslösa helt kommunal och i Storbritannien helt statlig. I Sverige har däremot regeringens hållning varit att lägga ut allt mer på Arbetsförmedlingen.

- Kommunernas arbetsmarknadsåtgärder görs ju för att Arbetsförmedlingen inte tar sitt fulla ansvar, särskilt för grupper med särskilda behov. Eftersom kommunerna har ett sistahandsansvar för sina medborgare har de alla motiv i världen för att finna en annan försörjning och alla tjänar ju på det, både individen och samhället. Därför går arbetsmarknadsåtgärder att räkna hem snabbt, säger Tor Hatlevoll.

Tveksamt positiva till jobblöften

Så hur tänker de kommunala arbetsmarknadsaktörerna och de unga som berörs om löftena som getts i valet och som nu ska genomföras i någon, om än kompromissad, form? På NC i Östersund var förhoppningarna inför Socialdemokraternas utlovade 50 000 nya jobb och löftet om att varje arbetslös ungdom ska ha jobb, praktik och eller utbildning inom 90 dagar tveksamt positiva.

- Jag kanske är lite luttrad, men risken är att det inte blir så stor skillnad. Går 90-dagarsregeln igenom, så kanske åtgärderna sätts in strax innan det gått 90 dagar istället för som idag då det sker efter. Statistiken blir så viktig vid sådana satsningar, men det vi vill är att få svar på frågan – hur ska vi hjälpa människor att komma igång så fort som möjligt, säger Håkan Printz, chef för Navigatorcentrum i Östersund.

Andreas Englund, som för ett drygt halvår sedan var så trött på att aldrig få någon hjälp av arbetsförmedlingen att han självmant gick runt i dåvarande hemorten Brunflo och lämnade CV, personligt brev och handhälsade på nästan alla företagare utan resultat, vill se löftena bli verkliga. Han skulle också vilja att kommunerna får statliga pengar för att starta och utvidga ungdomsanställningsliknande verksamheter.

- Löftena om 90-dagarsgarantin låter bra, men se till att de blir till handling. För ska det göras, så ska det göras rejält. Annars kommenderas, eller forceras, människor in i jobb de inte tror på, säger Andreas Englund

Uppmuntrad och inspirerad av sin ungdomsanställning på kommunen, ett jobb som var så roligt att han till och med ville jobba lediga klämdagar, planerar han nu att läsa statskunskap.

- Du var verkligen en resurs för dem och väldigt omtyckt, säger coachen Erik Hellgren innan han och Andreas och Andreas Englund drar sig tillbaka för samtal.

Kvinfo-direktør: Norden har ikke råd til at undvære ligestilling

Moderne ligestilling skal sætte begge køn fri, og Norden må gå foran. Det er for dyrt at lade være, fastslår Nina Groes, direktør i Danmarks videnscenter for køn, ligestilling og mangfoldighed, Kvinfo.

PORTRETT

14.10.2014

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: KVINFO

Ligestillingsdebatten i Danmark og Norden har fået en ny markant profil i Nina Groes, der for et halvt år siden overtog direktørposten i Kvinfo. Hun har netop lanceret en ny, offensiv strategi for Danmarks nationale videnscenter og forskningsbibliotek for køn, ligestilling og mangfoldighed.

- Det er min ambition at få ligestilling ind i alle de store samfundsordre, både når vi taler arbejdsmarked, uddannelse og vækst. Danmark og Norden er et lille område globalt set, og vi har ganske enkelt ikke råd til, at den enkelte mand

og kvinde ikke kan realisere sit fulde potentiale, fordi manglende ligestilling står i vejen, siger hun.

Sæt begge køn fri

Nina Groes er ung, mor til to, gift med en minister og kommer fra erhvervslivet, hvor hun har arbejdet som iværksætter med videnformidling. Med sig bringer hun en ny tilgang at arbejde med ligestilling.

- Ligestilling skal ikke være en nichediskussion men nærværende i alles og med fokus på at give det enkelte men-

neske mulighed for at bringe sig selv i spil uanset køn. Moderne ligestilling handler om at sætte begge køn fri. Det er ikke et nulsumsspil, hvor et køn vinder på det andets bekostning. Begge køn og hele samfundet vinder ved øget ligestilling.

Hun ser masser af områder hvor manglede ligestilling spænder ben for både den enkeltes udfoldelse og for samfundsudviklingen. Eksempelvis at danske kvinder får op mod fem procent mindre i løn for samme arbejde og med samme uddannelse og erhvervserfaring end deres mandlige kollegaer.

- Det er i sig selv en urimelig ulighed, men det afføder også ulighed i en række andre forhold, eksempelvis ved at det oftest er kvinden, der vælger at arbejde på deltid, og lønforskellen fortsætter helt ind i alderdommen, hvor kvinder som folkepensionister har markant færre penge til rådighed end mænd.

Kønsvinkel på iværksætteri

At danske mænd har langt dårligere stillet i forhold til barselsorlov end mænd i resten af Norden, er for Nina Groes også en ulighed, som trækker dybe og uhensigtsmæssige samfundsmæssige spor.

- Det er ikke kun et problem for den enkelte far, der ikke får samvær med sit lille barn. Det virker også ind på parforholdet og kvindens karrieremuligheder.

Hun oplevede i sin egen tid som iværksætter, at tre ud af ti iværksættere var mænd. Hun savnede kvindelige rollemodeller at spejle sig i og fandt diskursen omkring iværksættere var meget maskulin.

- Man taler nærmest om iværksætteren som et rovdyr, og det billede bør laves om. Iværksætteri er med til at skabe muligheder for Norden, og det er vigtigt at få tænkt køn ind i den dagsorden også.

Bedre dialog med de unge

Hun ser det som en vigtig opgave for Kvininfo at udfordre kønsstereotyperne med det mål at give alle frihed til at være dem, de er. Og indsatsen starter blandt de unge. Med Nina Groes ved roret har Kvininfo lagt en ny strategi, der har som vigtigt mål at bidrage til at gøre ligestillingsdebatten nærværende for unge mennesker. Konkret har Kvininfo åbnet en ny skoletjeneste.

- Vi vil i bedre dialog med de unge. Vores analyser viser, at mange unge ser ligestilling som noget, deres bedstemødre kæmpede for, og som de da har i dag. Samtidig slås mange unge piger med krav om at være perfekte, og gammeldags stereotyper om mandefag og kvindefag lever i bedste velgående fx mener 25 procent af de unge, at mænd er bedre direktører end kvinder.

At brede ligestillingsdiskussionen ud til hele landet er et andet nyt indsatsområde for Kvininfo. Debatten kan let blive for elitær, påpeger Nina Groes.

- Kvininfo skal endnu mere ud og tale med mennesker. Perspektivet på ligestilling er meget forskelligt i by og på landet. Det afhænger af geografi, alder, socioøkonomi og etnicitet, og hvis man som jeg er en hvid, højtuddannet middelklassekvinde med min daglige gang i storbyen er der en risiko for kun at tale om ligestilling i forhold til min egen verden.

Samfunnsviterne må vise veien ut av krisen

- Det brer seg en harme i Europa, og det er et presserende behov for å roe spenningene. Nå må samfunnsforskerne på banen. Dogmatiske økonomer har altfor lenge fått dominere debatten, sier Maurizio Ferrera, professor ved Universitetet i Milano.

ANALYSE

14.10.2014

TEKST BERIT KVAM, FOTO: FONDAZIONE GIANNINO BASSETT

Den italienske forskeren Maurizio Ferrera er opptatt av å bryte de negative sirklene krisen skaper, og mener at samfunnsforskerne nå er de rette til å belyse ulike handlingsalternativer i politiske beslutningsprosesser både nasjonalt og i EU. Økonomenes medisin har vist seg ikke å fungere.

Beyond the Crisis in Europe. New opportunities for reconciling sustainability, equality and economic robustness var overskriften på den internasjonale konferansen om velferdssamfunnet, som ESPANET, Det europeiske nettverket for sosialpolitisk analyse, nylig holdt i Oslo i regi av NO-

VA, Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring, Høyskolen i Oslo og Akershus.

Maurizio Ferrara var med foredraget "Reconciling Economic and Social Europe: Values, Ideas and Politics" en av hovedtalerne på konferansen som samlet 270 deltakere fra 27 land. Han var svært bekymret for konsekvensene hvis ikke Europa klarer å rette opp i den sosiale ubalansen som har oppstått som følge av innstrammingspolitikken, og utfordret sine fagfeller.

- Den nasjonale velferdsstaten og Den europeiske unionen er den mest dyrebare arven fra det tjuende århundre. Men dette gjensidige forholdet er preget av uløste spenninger som har økt markant, som følge av krisen. Det har utløst en konflikt mellom nasjonalstaten og EU. Er forsoning mulig, og hvordan kan det gå til? var spørsmålet Maurizio Ferrera formulerte.

Til grunn ligger at den økonomiske politikken med vekt på innstramminger har gitt lav vekst og høy arbeidsløshet. Det har ført til en ubalanse som innebærer økte forskjeller og økte spenninger særlig innenfor Eurosonen.

Deltakende prosesser

I foredraget tok Maurizio Ferrera utgangspunkt i ordet forsoning, re-conciliation, og opprinnelsen i det latinske verbet 'conciliare' som kan bety å bringe sammen igjen entiteter som beveger seg fra hverandre, mens substantivet 'concilium' kan bety råd/rådslagning. Utfordringen Europa står overfor er å bringe sammen igjen, forsone, det økonomiske og sosiale Europa gjennom diskursive og deltakende prosesser.

- For å få til en sann prosess er det viktig å stille de grunnleggende spørsmålene: hva er den europeiske unionen og hva skal EU være?

I dag er det fire klare konfliktlinjer som preger unionen hevder han:

Hvor solidarisk skal EUs politikk være? Hvor finnes balansen mellom markedsregulering og sosial trygghet på EU-nivå? Hvor skal grensen gå mellom nasjonal sosial selvstendighet og intervensjon fra EU? En tredje konfliktlinje går internt i EU mellom medlemsland der lønningene er høye og velferden god og medlemsland med lave lønninger og svake velferdsordninger. Det er også en konfliktlinje nord versus sør i EU, mellom de rike medlemsstatene og de mer fattige som mottar overføringer eller finansiell støtte.

Organisert uansvarlighet

Når Ferrera skal utlegge sin tenkning griper han både til Max Weber, Jürgen Habermas og Stein Rokkan, og han går til Kants argumenter og hans hospitality principle for å finne frem til normer som kan gjelde på et individuelt nivå for å utrede kontroverser rundt immigrasjon.

Et viktig argument for Ferrara er Webers syn om at de intellektuelle skal gi klarhet til politikken. De skal vise politikerne mulige valg av virkemidler og være involvert i diskusjonen om verdier og holdninger, for eksempel hvilke holdninger som ligger til grunn for ulike alternative handlinger for at politikerne skal nå sine mål, og hvilke konsekvenser valget kan få.

- Men det er til syvende og sist politikerne som skal fatte beslutninger, understreker han.

Maurizio Ferrera er kritisk til den ensidige diskursen i EU.

- Hvis vi forholder oss til EU's intellektuelle sfære der det dreier seg om kunnskap, verdier og holdninger, ser vi at denne sfæren er blitt monopolisert av dogmatiske økonomer, med et helt bestemt syn på hvordan økonomien skal forvaltes.

Han gir et eksempel fra egenerfaring. Et utkast til ny sosial investeringspakke ble lagt frem av kommisjonæren, og sendt gjennom byråkratiet etter vanlige regler. Da det kom tilbake etter at teknokratene hadde sett på forslaget var det plutselig pakket inn i en ny økonomisk terminologi og de viktigste begrepene var blitt effektivitet, målretting og seleksjon. Hele tonen i diskursen var forandret gjennom det han kaller organisert uansvarlighet i EU-teknokratiet.

- Uansvarlig på grunn av den måten disse synspunktene blir anvendt automatisk. De holder på prinsippene selv om de er ineffektive.

Arbeidsmarkedet spesielt

- Det main stream økonomer tenker om sysselsetting og jobb og arbeidsløshet er i bunn og grunn at hvis du har et effektivt arbeidsmarked, som er tilstrekkelig fleksibelt, bortsett fra et visst sikkerhetsnett, er logikken at arbeidsmarkedet selv vil produsere jobber.

Det er to varianter av dette synet hevder Maurizio Ferrera, det ene er at markedet styrker seg av seg selv, derfor blir det mer effektivt jo mindre inngripen som skjer fra statens side. Det andre synet er den tyske skolen Ordoliberalisme som har fått stor betydning for utformingen av EU og EUs institusjoner. Denne tilnærmingen sier at markedet ikke er naturlig. Markedet må skapes gjennom en sterkt statlig inngripen.

- Men uansett hvilken av de to modellene som får virke, overser økonomene at arbeidsmarkedet fungerer annerledes enn produktmarkedet, der man kan shoppe rundt etter et produkt. Arbeidsmarkedet er en del av en sosial struktur og må organiseres. Det innebærer at man må se de tre elementene den offentlige arbeidsmarkedspolitikken, arbeidsmarkedsservicen og arbeidsløshetsstrygden i sammenheng. Disse må inngå i en helhet ellers får du ikke likhet og rettferdighet i systemet, og heller ikke et effektivt system. Det er derfor jeg utfordrer dette systemet.

Økonomene overser den sosiale strukturen, hevder han og gir et eksempel fra en samtale med norske studenter, som hadde intervjuet sosialarbeidere og brukere av sosiale tjenester.

- Det slo meg hvor høyt utviklet denne samhandlingen var. Sosialarbeideren opptre som en tilrettelegger, og noen tar også klientens preferanser i betraktning. Det er helt fraværende i Italia, især i Sør-Italia. Arbeidsmarkeds-tjenesten er der, men det er som en oppslagstavle. Du får et stempel og så får du kompensasjonen. Her har du et system som sammenholder din sosiale tilhørighet til den service du får. Nesten alle arbeidsløse får denne tjenesten, ble jeg fortalt,

mens det i visse europeiske land er mindre enn ti prosent, og de andre blir overlatt til uformelle kanaler.

- Vi må finne nye måter å tenke på som baseres på rettferdighet og ansvar, oppfordrer Maurizio Ferrera.

Hvordan kan det skje?

- Jeg utfordrer det rådende paradigme fordi det har vist seg i stor grad å være ineffektivt. Den tanken at land i økonomisk og finansielt stress kan komme seg ut av krisen bare ved å restrukturere sin offentlige gjeld, ved å holde orden i sine offentlige finanser har vist seg å være feil. Så hvorfor lærer de ikke? Hvis de har gjort feil må de lære av det. Nå er det tegn på læring. Den europeiske sentralbanken beveger seg mot kvantitative lettelser, øker pengestrømmen, dette er nesten seks år etter krisen. Hvorfor har ikke det vært gjort før?

Dessuten er paradigmet i seg selv ufullstendig, hevder han.

Behov for investeringer

- Som en av mine kollegaer sa det: Hvis Europa vil være konkurransedyktig og skape mange jobber må Europa vinne ny komparativ fordel vis a vis andre områder i verden der man produserer de samme varer og tjenester som Europa har produsert, men rimeligere. Vi ønsker ikke å konkurrere på pris med disse andre regionene. Vi vil ha et Europa som igjen, og delvis er, særlig i nord, i stand til å selge produkter og tjenester som kan selges i verden, men bare bli oppfunnet og produsert og støttet av de økonomiske sosiale strukturene her.

- Så vi trenger omgivelser som har mange universiteter og innovative miljøer der høyt skolerte ikke bare høyt utdannet, men med tverrfaglige kunnskaper. Hvilken utdanning vi gir til våre barn er fundamentalt. For å komme dit kan vi ikke ha innsparing. Vi trenger økonomiske og sosiale investeringer, som investeringer i utdanning og barneomsorg fra barna er små, og vi må investere i kvinner.

49 prosent av Italias kvinner er sysselsatt, selv om kvinner i Italia i gjennomsnitt har høyere utdanning enn menn, og selv om de vil jobbe.

- Tenk på potensialet ved å la kvinner delta på arbeidsmarkedet, sier Maurizio Ferrera, og argumenterer for økonomisk trygghet for husholdningene og frigjøring for kvinnene.

- I et liberalt samfunn bør folk være fri til å leve ut sitt livs prosjekt og du kan ikke forvente at en kvinne som har utdannet seg fra universitetet og blitt mor ikke skal kunne jobbe fordi mannen ikke vil ta del i arbeidet i hjemmet.

EU må tilbake til politikken

Det har vært en selvgående dynamikk som har styrt utviklingen, som følge av den teknokratiske eliten av neoliberale økonomer, kritiserer Ferrera.

- De har hatt topp posisjoner i nasjonale administrasjoner, i nasjonalbankene og finansministeriene, i overnasjonale institusjoner som Den europeiske sentralbanken, og generaldirektøren i kommisjonen er også økonom. De deler alle samme økonomiske bakgrunn.

Nå tror Maurizio Ferrera at vi er ved et veiskille, fordi flere nasjonale politikere begynner å innse at de overnasjonale teknokratene legger for sterke føringer for politiske beslutninger.

- Det er dette som ligger til grunn for debatten om fleksibilitet. Når vi snakker om fleksibilitet betyr det å gjenerobre rom til å manøvrere for å respondere på velgerne som er rasende på grunn av nedskjæringen, kutt og det faktum at det ikke finnes jobber. De vil respondere på velgerne, men de vil også ganske enkelt kunne styre sine land etter andre prinsipper enn bare effektivitet. For eksempel bedre fordeling og sosial rettferdighet.

Den glemte kampen mot fattigdom

Han viser til eksempelet da troikaen la frem betingelsene Hellas måtte gå med på for å få finansiell støtte fra EU.

- Her var ikke ordet fattigdom nevnt. Men den første paragrafen i Lisboa-traktaten omhandler fattigdom, så de kunne godt ha sagt til den greske regjeringen: dere må kutte de høyeste pensjonene, dere må få folk til å betale skatt, dere må liberalisere noen økonomiske sektorer som er monopolisert av profesjoner, men dere må også passe på at folk ikke faller i alvorlig fattigdom. Det kunne de gjort, for det er deres plikt etter Lisboa-traktaten. De gjorde det ikke og jeg er overrasket over at ingen i den greske regjeringen sa fra.

Hvorfor gjorde de ikke det?

- Fattige mennesker tilhører ikke kjernevelgerne, heller ikke fagforeningenes kjernegrupper. Jeg tror at slike ideer som støtter de mest utsatte gruppene ikke får gjennomslag i politikken hvis det ikke finnes et sterk sivilsamfunn, en tredje sektor, eller sterke intellektuelle bevegelser som klarer å sette dette på agendaen.

Det er her prosjektet hans har sin begrunnelse:

- En del av mitt prosjekt for de neste fem årene er å bringe sammen filosofer, sosiologer, statsvitere, historikere for at de skal tenke på dette, og når prosjektet er over ikke bare skrive bøker og artikler, men snakke høyt; si sannheten til makta: speaking truth to power.

Kanskje kan det føre til et mer rettferdig samfunn, håper professoren ved Universitetet i Milano, Maurizio Ferrera.

Tre fall i EU-domstolen som kan få nordiska konsekvenser

Är det finska systemet med allmängiltiga kollektivavtal oförenligt med den fria rörligheten för tjänster? Det antyder i varje fall en av EU-domstolens generaladvokater i ett alldeles färskt förslag till dom. Målet är bara ett av tre aktuella mål som har stor betydelse för arbetsmarknaden i de nordiska länderna.

NYHET

13.10.2014

TEXT: KERSTIN AHLBERG, REDAKTÖR EU & ARBETSRÄTT

Två av målen har skickats till EU-domstolen från domstolar i Finland.

Det ena handlar om vilka av kollektivavtalens förmåner som kan ingå i den minimilön som en medlemsstat kräver att utländska företag betalar när de utstationerar arbetstagare dit. Det rör alltså i princip samma fråga som det norska "varvs-målet" som Høyesterett avgjorde förra året, och som fick Efta-domstolen att klaga på att Høyesterett hade dömt fel. Även i Sverige är det omstritt vad begreppet "minimilön" i EU:s utstationeringsdirektiv innebär. Ett bevis på att frågan är viktig för de nordiska länderna är att såväl den danska som den norska och den svenska regeringen har yttrat sig i EU-domstolen om hur de anser att den ska besvaras.

Det aktuella målet handlar om 186 elektriker från Polen som arbetade vid kärnkraftverksbygget i Olkiluoto. Det finska Elektrikerförbundet hävdar att de inte har fått rätt lön enligt det finska allmängiltiga kollektivavtalet. Deras arbetsgivare invänder att fackföreningen kräver för mycket för de utstationerade elektrikernas räkning. Därför har tingsrätten i Satakunta ställt en lång rad frågor till EU-domstolen om vad som kan ingå i minimilönen.

Förslag till dom i september

I september lade EU-domstolens generaladvokat fram sitt förslag till dom. Han hänvisar till att det är medlemsstaterna som bestämmer vad minimilönen innehåller och menar att alla möjliga slags ersättningar kan ingå. Därför är det inte önskvärt att slå fast en absolut juridisk definition som är lika för alla länder. I stället får man, enligt generaladvokaten, avgöra från fall till fall vilka av förmånerna i ett kollektivavtal som är minimilön i utstationeringsdirektivets mening.

Men generaladvokaten resonerar också om en fråga som varken parterna i målet eller tingsrätten i Satakunta har tagit upp. Han antyder nämligen att det finska systemet med

allmängiltiga kollektivavtal som sådant inte är förenligt med den fria rörligheten för tjänster, eftersom inhemska arbetsgivare, med generaladvokatens ord, kan "kringgå" det allmängiltiga kollektivavtalet genom att sluta ett eget kollektivavtal direkt med den fackliga organisationen.

Sista ordet är förstås inte sagt i och med detta. EU-domstolen behöver inte hålla med generaladvokaten på någon av punkterna när den så småningom avger sin dom. Men oavsett vad den kommer fram till kan man vänta sig klarare besked än hittills om vilka krav de nordiska länderna kan ställa på utländska arbetsgivare. Indirekt får man kanske också en vink om vem som har de bästa argumenten i grälet mellan Høyesterett och Efta-domstolen.

Begränsningar för inhyrd arbetskraft

I det andra finska målet ska EU-domstolen ta ställning till om de begränsningar för inhyrning av arbetstagare som finns i finska kollektivavtal är tillåtna. De innebär att inhyrd arbetskraft enbart får anlitas vid arbetstoppar eller för begränsade arbetsuppgifter som inte kan utföras av företagets egen personal, och det är inte tillåtet att hyra in arbetstagare för den vanliga verksamheten under längre tid. Arbetsgivarorganisationen Öljytuote, som själv är part i ett av dessa kollektivavtal, hävdar att begränsningarna strider mot EU-direktivet om uthyrning av arbetstagare från bemanningsföretag. Över huvudet taget tog den finska lagstiftaren för lätt på skyldigheten att undanröja begränsningar och förbud när direktivet genomfördes, menar Öljytuote.

Också i detta fall finns gemensamma nordiska intressen. Den norska *arbeidsmiljøloven* begränsar möjligheten att hyra in arbetskraft till de få situationer då det också är tillåtet att använda tidsbegränsade anställningar. Sverige har genomfört bemanningsdirektivet på i stort sett på samma sätt som Fin-

land, och även här finns en del begränsningar i kollektivavtal även om de inte går lika långt som de finska.

Om EU-domstolen håller med arbetsgivarsidan kommer sannolikt både den norska och den svenska lagstiftningen att behöva ändras. Följaktligen har båda ländernas regeringar yttrat sig i målet för att försvara sina nationella regler.

Svenska stridsåtgärder åter ifrågasatta

Det tredje aktuella målet liknar det omtalade Laval-målet för några år sedan, där EU-domstolen kom fram till att de stridsåtgärder som svenska fackförbund hade vidtagit var otilåtna eftersom de hindrade den fria rörligheten för tjänster. Men det handlar om en annan situation; nu är det två svenska fackförbunds stridsåtgärder mot ett Panamaflaggat fartyg som står under attack.

Det är ett norskt rederi, Fonnship A/S, som har väckt talan mot Svenska Transportarbetareförbundet och Facket för service och kommunikation (Seko) för att de blockerade rederiets fartyg Sava Star när det angjorde svenska hamnar. Fartyget gick under panamansk flagg och hade rysk besättning, och syftet med blockaderna var att få de norska ägarna att teckna ett av Internationella Transportarbetarfederationens (ITF) kollektivavtal om löner och arbetsvillkor för sjömännen ombord. Även fackförbund i andra länder, bland annat Norge och Island, hade tidigare försökt få till stånd ett likadant avtal under fartygets färd genom Europa. Den svenska blockaden hade effekt och bolaget skrev på kollektivavtalet för att inte fastna i hamnarna. Därefter gick bolaget till den svenska Arbetsdomstolen (AD) och hävdade att stridsåtgärderna varit olagliga. Transport och Seko krävde i sin tur skadestånd för att bolaget inte hade följt kollektivavtalet.

Om stridsåtgärderna var lagliga eller inte beror enligt Arbetsdomstolen på om transportererna med Sava Star omfattades av den fria rörligheten för tjänster enligt EES-avtalet, med tanke på att fartyget var registrerat i ett land utanför EU/EES. AD var osäker på svaret och skickade frågan vidare till EU-domstolen.

EU-domstolens svar i kom i somras och innebär att transportererna omfattas av den fria rörligheten –under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda. Det blir nu AD:s sak att bedöma om dessa förutsättningar är uppfyllda. Om svaret är ja, blir den också tvungen att ta hänsyn till vad EU-domstolen sade i Laval-domen. I förlängningen kan det bli betydligt svårare för de nordiska facken att bidra till det internationella fackliga samarbetet för att förbättra löner och arbetsvillkor på bekvämlighetsflaggade fartyg.

Sveriges nye regjering. Statsminister Stefan Löfven nr 3 fra høyre

Stefan Löfven (S): Sverige skal være et globalt forbilde

En feministisk regjering, kalte statsminister Löfven Sveriges nye regjering under tiltredelsestalen i Sveriges Riksdag. Regjeringen har 23 statsråder, hvorav 12 kvinner og 11 menn i tillegg til statsministeren, og er et samarbeid mellom Socialdemokraterna og Miljöpartiet de gröna. Arbeid kom først da Löfven talte.

NYHET

03.10.2014

TEKST: BERIT KVAM FOTO: MELKER DAHLSTRAND, SVERIGES RIKSDAG

- Arbeid betyr fellesskap og tilhørighet, og makt til å forme sitt liv og sin fremtid, startet Stefan Löfven, og lovet at Sverige innen 2020 skal ha EU's laveste arbeidsløshet.

- At flere kvinner og menn skal finne en jobb er avgjørende for at Sverige skal holdes sammen.

Ungdom sto også høyt på agendaen og skal sikres gjennom en ungdomsgaranti. Innen 90 dager skal arbeidsløse ungdommer tilbys jobb, praksisplass, traineejobb eller utdanning.

Han fremhevet videre at vekten på utdanning og utvikling i arbeidslivet skal økes kraftig og anga at et nytt kunnskapsløft skal gjennomføres i mandatperioden. Dessuten skal Arbeidsformidlingen reformeres fra grunnen, og det skal innledes samtaler med partene i arbeidslivet om kompetanseutvikling og muligheter til karrierebytte. Et fungerende system for rehabilitering ved sykdom skal etableres.

Det omdiskuterte arbeidsmarkedstiltaket FAS 3 som regjeringen Reinfeldt innførte, skal avskaffes:

- I stedet skal folk bli tilbudt jobber som er nyttige for samfunnet, med reelle lønninger og gode vilkår, og med gode muligheter til utdanning. Personer med funksjonsnedsettelse og lavere arbeidsevne skal få mulighet til flexjobb.

Löfven fremhevet spesielt at funksjonshemmete skal ha like muligheter som alle andre til å fungere i hverdagen og være delaktige og tilgjengelige, og loven om diskriminering skal sees over.

Han var videre opptatt av å få til et mer velfungerende arbeidsmarked, og sa at svenske lønninger og vilkår skal gjelde for alle som jobber i Sverige.

- Misbruket av midlertidige ansettelser skal stoppes og arbeidsledighetsforsikringen skal forbedres.

En feministisk regjering

Sveriges nye regjering er en feministisk regjering, sa statsminister Löfven i talen, og understreket at likestillingspolitikken skal få større tyngde.

- Hemmende kjønnsroller og strukturer skal bekjempes. Kvinner og menn skal gis samme makt til å forme samfunnet og sine liv.

Han lovet at lønnsforskjellene mellom kvinner og menn skal minske.

- Derfor skal det utføres lønnskartlegginger hvert år. Kvinner og menn skal ha samme sysselsettingsgrad. Heltid skal være normen på arbeidsmarkedet. Deltid skal være en mulighet.

Kvotering

Det blir ingen lov om kvotering til styrerommene nå, men statsministeren sa følgende:

- Om ikke andelen kvinner i børsnoterte selskaper er minst 40 prosent i 2016, skal det fremmes et lovforslag om kvotering.

Det er store mål Sveriges nye statsminister Stefan Löfven og regjeringen har satt for Sverige:

Det skal investeres både i boligbygging opprustning av jernbanen, andre kollektive løsninger og i klimaomstillingen, og Sveriges konkurransekraft skal øke, og ikke minst:

- Sverige skal være et globalt forbilde når de gjelder utvikling, likestilling og ta lederskap i klimaomstillingen. Det skal være et land som kjennetegnes av menneskers likeverd, selvtillit, solidaritet og troen på at fremtiden kan forandres.

Les hele tiltredelseserklæringen [her](#)

Direkte fra Nuuk: Et spørgsmål om troværdighed

Åh nej, ikke igen! Sådan var der mange, der tænkte i Grønland, da der blev udskrevet valg til det grønlandske Landsting Inatsisartut. Det skal finde sted den 28. november.

KOMMENTAR

12.10.2014

TEKST: MADS DOLLERUP-SCHEIBEL

Baggrunden for valget var, at formanden for landsstyret Naalakkersuisut, Aleqa Hammond fra det socialdemokratiske Siumut, var faldet i unåde i parlamentet på grund af en sag om misbrug af offentlige midler.

Konkret drejede det sig om 106.363,27 kroner, der var brugt til private formål.

Pengene var blandt andet gået til køb af private flybilletter, hotel- og minibarregninger samt restaurantbesøg. Misbruget fandt sted i en periode på omkring et år, og trods flere rykkere blev beløbet først betalt tilbage i september i år.

Den type sager har tidligere trukket store overskrifter i både grønlandsk og skandinavisk presse. Men selvom den politiske kultur har ændret sig i løbet af de seneste år – hvor sagerne bliver sjældnere og misbruget beløbsmæssigt mindre – er de med til at cementere billedet af, at grønlandske politikere er umodne, og at den offentlige administration ikke håndfast kan lede politikerne på rette vej.

På et mere overordnet plan kommer valget også til at handle om troværdighed.

Efter at Siumut og ikke mindst Aleqa Hammond personligt vandt en overbevisende valgsejr i marts 2013, har regeringslederen luget hårdt ud i de offentligt ejede virksomheders bestyrelser.

Selskaber som Royal Greenland, Tele-Post, handelsselskabet KNI og rederiet Royal Arctic Line er på mange måder livsnerven i samfundet. Og i forbindelse med selskabernes generalforsamlinger har Aleqa Hammond skiftet bestyrelsesmedlemmer ud – også selvom de i henhold til vedtægterne ikke var på valg – og ikke mindst i flere tilfælde fokuseret på at få politiske meningsfæller og personlige bekendte ind i bestyrelserne.

Dertil kommer forsøg fra politikere på en mere direkte indblanding i selskabernes drift, hvilket også strider imod de

skrevne og uskrevne principper om rollefordelingen mellem Selvstyret som ejer samt selskabernes bestyrelser og direktioner.

Vælgerne har rigeligt at forholde sig til frem til den 28. november.